

Centrum Badań
nad Dziedzictwem
Pokrzyżackim

Katalog dokumentacji zabytków

■ NAZWA

Aktualna nazwa miejscowości

■ DzID:

Numer identyfikacyjny w bazie danych.

■ Nazwa historyczna:

Historyczna nazwa miejscowości (sprzed II wojny światowej). W miarę możliwości cytatach pochodzi ze Słownika geograficznego Królestwa Polskiego.

■ Szerokość geograficzna:

Szerokość geograficzna miejsca (w stopniach dziesiętnych).

■ Długość geograficzna:

Długość geograficzna miejsca (w stopniach dziesiętnych).

■ Nazwa źródłowa:

Przypadki miejsca w źródłach historycznych (narracyjnych, prawnych itp., w tym Komisja Ustalana Nazw Miejscowości (1946 r.)).

■ Jednostka administracyjna:

Obecny region administracyjny. Różnią się one w zależności od kraju.

EE: *maa.* – *maakond* (pol. *Powiat*)

LT: *aps.* – *apskritis* (pol. *Powiat*)

LV: *nov.* – *novads* (pol. *Gmina*)

PL: *woj.* – *województwo*

RU: *g. o.* – *gorodov oblastnogo znachenii* (pol. *Miasta o znaczeniu regionalnym*)

■ Region historyczny:

Krajobraz historyczny (państwo zakonu krzyżackiego (Pomesania, Sambia, Kulmerland), państwa biskupów (Warmia, Ösel-Wiek, Dorpat, Courland, itd.))

■ Terytorium historyczne:

Terytorium historyczne (np. Prusy, Inflanty, Litwa, Polska).

Nazwa zabytku (I, II, III...):

- 1. Szerokość geograficzna:**
Szerokość geograficzna zabytku (w stopniach dziesiętnych).
- 2. Długość geograficzna:**
Szerokość geograficzna zabytku (w stopniach dziesiętnych).
- 3. Typ zabytku:**
Ruchomy albo nieruchomy.
- 4. Podkategoria zabytku:**
 - a) Militarny (zamki krzyżacki, biskupów, arcybiskupów, kapitułarz)
 - b) Sakralny (katedra, kościół parafialny, kaplica)
 - c) Urbanistyczny (mury miejskie, bramy miejskie, ratusz miejskiej, plan miasta)
 - d) Mobilny (rzeźby, ołtarze, itd.)
- 5. Lokalizacja:**
Lokalizacja zabytku teraz (muzeum, kościół, nie znany, itd.)
- 6. Typ dokumentacji:**
Opis rodzajów dokumentacji (rachunek, inwentaryzacja, szkic, zdjęcie, itd.) (jeśli dotyczy).
- 7. Sygnatura dokumentacji:**
Sygnatura archiwalna materiałów związanych z pomnikiem (jeśli dotyczy).
- 8. Zestawienie dokumentacji:**
Opis materiałów w zasobie archiwalnym, z uwzględnieniem związanych z nimi osób (np. konserwatorzy, proboszczowie), zdjęć, szkiców, korespondencji i dat (jeśli dotyczy). Jeśli to możliwe, krótkie podsumowanie budynku i wykonanych prac konserwatorskich.
- 9. Link(i):**
Hiperłącze do dokumentacji (jeśli jest dostępna).
- 10. Krajowy identyfikator:**
Numer krajowego rejestru zabytków (jeśli dotyczy). Zawiera kody rejestru dla krajów (np. NID, Mantojums, Muinas, itd.)
- 11. Literatura:**
Literatura naukowa dotycząca danego zabytku.

Aneks:

Załącznik zawiera zdjęcia zabytków dla danego katalogu. O ile nie zostały one wykonane przez autora katalogu, powinny być oznaczone symbolem praw autorskich.

Wzór prezentacji zdjęć: *Miejsce, zabytek lub obiekt (z punktem widokowym/datą budowy (jeśli obiekt ruchomy)), © autor/instytucja.*

Np.: Malbork, Zamek wysoki (od wschodu), © G. Leighton/MZM.

■ Metadane katalogu:

- **Autor katalogu:** Imię i nazwisko autora katalogu.
- **Instytucja:** Muzeum, uniwersytet, itd.
- **Data opracowania:** Data, kiedy katalog został napisany. Obejmuje to zmiany uzupełnienia.
- **Język:** Język, w którym napisano katalog (obecnie: polski, niemiecki, angielski).
- **Źródło danych:** Źródło informacji katalogowych (źródła naukowe i autorzy zdjęć).

II. SKRÓTY:

Skróty źródeł archiwalnych w bazie danych:

- **ANID:** *Archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa.*
- **APB:** *Archiwum Państwowe w Bydgoszczy.*
- **APG:** *Archiwum Państwowe w Gdańsku.*
- **APO:** *Archiwum Państwowe w Olsztynie.*
- **APT:** *Archiwum Państwowe w Toruniu.*
- **Brotze Samml.:** Johann Christoph Brotze, *Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospekte, Münzen, Wapen*, 10 t. Riga, 1771–1806.
- **ERA:** Tallinn, *Muinsuskaitseameti arhiiv* [Tallinn, Archiwum Rady Ochrona Dziedzictwa].
- **KB:** tzw. Karta biała zabytków architektury i budownictwa. Opracowana 1975 r. pod kierunkiem prof. Wojciecha Kalinowskiego. (Narodowy Instytut Dziedzictwo).
- **KPC PB:** Paveldo centro paveldoangos biblioteka (Biblioteka dziedzictwa kulturowego).
- **KZ:** tzw. Karta zielona architektury i budownictwa. Opracowana 1958 r., wykonywana do końca lat 60 XX w. (Narodowy Instytut Dziedzictwo).
- **PP PKZ (GDA):** *Polskie Pracownie Konserwacji Zabytków Oddział Gdańsk.*
- **VLAKV:** Tallinn, *Muinsuskaitseameti arhiivi fotokogu, valge kaust* [Archiwum Narodowej Rady Dziedzictwa, kolekcja zdjęć, biała teczka].
- **SE/KrA:** Sztokholm (Täby), *Krigsarkivet – Kartssamlingar.*
- **ZAP WAPW:** *Zbiory Zakładu Architektury Polskiej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.*

Skróty źródeł używanych w bazie danych:

- **AB:** Ziesemer, Walther (wyd.). *Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskomturs für die Jahre 1410 bis 1420.* Königsberg, 1911.
- **ÄHMC:** Töppen, Max (wyd.). *Der ältere Hochmeisterchronik*, w: SRP 3, s. 540–709. Leipzig, 1866.
- **ARLS:** Arbusow, Leonid i Oskar Steffenhagen (wyd.). *Akten und Recessen der livländische Ständetagen.* 3 t. Riga, 1907–1938.
- **Arszyński 2002:** Arszyński, Marian. „Średniowieczne budownictwo warowne na obszarze Inflant.” W: *Inflanty w średniowieczu*, wyd. Marian Biskup, s. 75–105. Toruń, 2002.

- **ASP:** Töppen, Max (wyd.). *Acten der Ständetage Preußens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*. 5 t. Leipzig, 1878–1886.
- **ASPKA 1896:** Töppen, Max (wyd.). *Acten der Ständetage Preußens, Königlichen Antheils (Westpreußen) Bd. 1, 1466–1471*. Danzig, 1896.
- **Boetticher 1891–1899:** Boetticher, Adolf. *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreußen*. 9 t. Königsberg, 1891–1899.
- **BP 1958:** Jan Długosz. *Banderia Prutenorum*. Pod red. Karól Gorski. Warszawa, 1958.
- **CDP 1–6:** Voigt, Johannes (wyd.). *Codex diplomaticus Prussicus. Urkunden-Sammlung zur älteren Geschichte Preußens aus dem Königl. Geheimen-Archiv zu Königsberg nebst Regesten*. 6 t. Königsberg, 1836–1861.
- **CDW 1–4:** Woelky, Carl Peter i Johann Martin Saage (wyd.) *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*. 4 t. Mainz / Braunsberg, 1860–1935.
- **CEV:** Prochaska, Anton (wyd.). *Codex epistolari Vitoldi Magnis Ducis Lithuaniae 1376–1430*. Kraków, 1882.
- **Choińska-Bochdan 1992:** Choińska-Bochdan, Elżbieta. *Gniew w świetle badań archeologicznych 1975-1985*. Gdańsk 1992.
- **Czaja i Radziwiński 2013:** Czaja, Roman i Andrzej Radziwiński (wyd.). *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach: podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*. Toruń, 2013.
- **Czapska 2019:** Czapska, Monika (wyd.). *Sapientia ædificavit sibi domum. Mądrość zbudowała sobie dom: katalog wystawy w Muzeum Zamkowym w Malborku 14 września - 17 listopada 2019*. Malbork, 2019.
- **Dehio 1993:** Dehio, Georg i Ernst Gall. *Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler. Deutschordensland Preußen*. München-Berlin, 1993.
- **Długosz 1–12:** Jan Długosz. *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*. Pod red. Jan Dąbrowski. 12 t. Warszawa, 1964–2005.
- **Dusburg:** Petrus de Dusburg. *Petrus de Dusburgk Chronica terrae Prussiae*. Pod red. Jarosław Wenta and Sławomir Wyszomirski. Kraków, 2007.
- **GÄ:** Ziesemer, Walther (wyd.). *Das große Ämterbuch des Deutschen Ordens*. Danzig, 1921.
- **GvWEB:** Töppen, Max (wyd.). *Geschichten von Wegen eines Bundes*, w: SRP 4, s. 75–211. Leipzig, 1870.
- **Hartknock:** Christoph Hartknock. *Alt- und Neues Preussen: oder Preussischer Historien zwey Theile*. Königsberg, 1684.
- **HCL:** Henricus de Lettis. *Heinrici Chronicon Lyvoniae*. Pod red. Leonid Arbusow i Albert Bauer. Hannover, 1955.
- **Heise 1884–1919:** Heise, Johannes. *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreußen*. 11 t. Danzig, 1884–1919.

- **Herrmann 2007:** Herrmann, Christofer. *Mittelalterliche Architektur in Preußenland. Untersuchungen zur Frage der Kunstlandschaft und -geographie*. Petersberg, 2007.
- **Herrmann 2023:** Herrmann, Christofer. *Burgen in Livland: Mittelalterliche Wehrbauten in Estland und Lettland*. Petersberg, 2023.
- **Honeke:** Bartholomäus Honeke. Die jüngere livländische Reimchronik des Bartholomäus Honeke 1315-1348. Pod red. Konstantin Höhlbaum. Leipzig, 1872.
- **Jeroschin:** Nicolaus von Jeroschin. *Di Kronike von Pruzinlant*. Pod red. Ernst Strehlike, w: SRP 1, s. 303-624. Leipzig, 1861.
- **Jóźwiak i Trupinda 2012:** Jóźwiak, Sławomir i Janusz Trupinda. *Krzyżackie zamki komture w Prusach. Topografia i układ przestrzenny na podstawie średniowiecznych źródeł pisanych*. Toruń, 2012.
- **Kantorowicz i Wólkowski 2023:** Kantorowicz, Klara i Wólkowski, Wojciech. „Kościół w Asunach – Ostatni projekt Fritza Hetimanna.” *Studia do dziejów architektury i urbanistyki w Polsce* 6 (2023): s. 183–210 (z tłumacza po angielski).
- **Kivimäe 2016:** Kivimäe, Jiri. „Karuse jähling anno 1270” [Bitwa pod Karuse w roku 1270], *Läänemaa museum Toimetised* 19 (2016): s. 45–65.
- **KZSP:** *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. Warszawa, 1951–obecnie.
- **KVR:** *Kultūros vertybių registras* [Rejestr dóbr kultur – Litwa].
- **LCD:** Johansen, Paul (wyd.). *Die Estlandliste der Liber Census Daniae*. Kopenagen, 1933.
- **LGU 1–2:** Bruiningk, Hermann von i Nikolaus Busch (wyd.). *Livländische Güterurkunden*. 2 t. Riga, 1908–1923.
- **LR:** Meyer, Leo (wyd.). *Der Livländische Reimchronik*. Paderborn, 1876.
- **LUB 1.1–12, 2.1–2:** Bunge, Friedrich Georg von, et al (wyd.). *Liv-, Esth- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten*. 16 t. Reval / Riga, 1853–1914.
- **MÄ:** Ziesemer, Walther (wyd.). *Das Marienburger Ämterbuch*. Danzig, 1916.
- **Mänd 2020:** Mänd, Anu. „Visuelle Memoria: Die Grabplatten der livländischen Ordensmeister und Gebietiger.” *Forschungen zur Baltischen Geschichte* 15 (2020): s. 59–92.
- **Mantojums:** *Nacionala kulturas mantojuma parvalde* [Krajowa Rada Dziedzictwa Kulturowego – Łotwa].
- **MK:** Ziesemer, Walther (wyd.). *Das Marienburger Konventsbuch der Jahre 1399-1412*. Danzig, 1913.
- **Mroczko 1980:** *Architektura gotycka na ziemi chełmińskiej*. Warszawa, 1980.
- **MT:** Joachim, Erich (wyd.). *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399-1409*. Königsberg, 1896.
- **Muinas:** *Muinsuskaitseamet* [Krajowe ministerstwo dziedzictwa kulturowego – Estonia].
- **NID:** *Narodowy Instytut Dziedzictwa – rejestr zabytków*.

- **OBA:** Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung, Historische Staatsarchiv Königsberg, Ordensbriefarchiv.
- **OF:** Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung, Historische Staatsarchiv Königsberg, Ordensfolianten.
- **Posilge:** Johannes von Posilge. *Johannes von Posilge, Officials von Pomesanien, Chronik des Landes Preussen (von 1360 an, fortgesetzt bis 1419)*. Pod red. Ernst Strehlke, w: SRP 3, s. 79-388. Leipzig, 1866.
- **Pospieszna 2010:** Pospieszna, Barbara (wyd.). *Fundacje artystyczne na terenie państwa Krzyżackiego w Prusach, tom I: Katalog wystawy w Muzeum Zamkowym w Malborku 25 czerwca–12 września 2010 roku*. Malbork, 2010.
- **PrUB 1–6:** Philippi, Rudolf et al. (wyd.). *Preußisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*. Dotychczas 6 t. Königsberg/Berlin, 1882–.
- **Raam 1991:** Raam, Villem. „Über die Baugeschichtliche Stellung der Kirche von Muhu.” W: *Gotlandia Irredenta. Festschrift für Gunnar Svanström zu seinem 75. Geburtstag*, pod. red. Robert Bohn, s. 191–226. Sigmaringen, 1990.
- **Rzempoluch 1992:** Rzempoluch, Andrzej. *Przewodnik po zabytkach sztuki dawnych Prus Wschodnich*. Olsztyn, 1992.
- **Schmid 1906, 1909, 1919:** Schmid, Bernhard. *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreußen 12: Kreis Rosenberg; 13: Kreis Stuhm; 14: Kreis Marienburg*. Danzig, 1906, 1909, 1919.
- **Schmid 1911:** Schmid, Bernhard. „Über Glocken mit Hochmeisterwappen. Ein Beitrag zur Glockenkunde des Deutschordenslandes.” *Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins* 53 (1911): s. 85–108.
- **Soćko 2012:** Soćko, Adam. „Kościół św. Jana Ewangelisty w Bartoszycach na tle średniowiecznej architektury sakralnej w Prusach.” *Studia Zamkowe* 4 (2012), s. 217–228.
- **SRP 1–6:** Hirsch, Theodor et al. *Scriptores Rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der preußischen Vorzeit bis zum Untergang der Herrschaft des Deutschen Ordens*. 6 t. Leipzig, 1861–1968.
- **SvDOP 1–3:** Weise, Erich (wyd.). *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*. 3 t. Königsberg i Marburg, 1939–1969.
- **Torbus 1998:** Torbus, Tomasz. *Die Konventsburgen im Deutschordensland Preußen*. München, 1998.
- **Torbus 2014:** Torbus, Tomasz. *Zamki konwentualne państwa krzyżackiego w Prusach*. Gdańsk 2014.
- **Torbus 2023:** Torbus, Tomasz. *Zamki konwentualne państwa krzyżackiego w Prusach, cz. 2: Katalog*. Gdańsk, 2023.
- **Tuulse 1938:** Tuulse, Armin. „Die Kirche zu Karja und die Wehrkirchen Saaremaa.” *Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat 1938* (Dorpat, 1940), s. 137–92.

- **Tuulse 1942:** Tuulse, Armin. *Die Burgen in Estland und Lettland*. Dorpat, 1942.
- **UBC 1–2:** Woelky, Carl Peter (wyd.). *Das Urkundenbuch des Bisthums Culm*. 2 t. Danzig, 1884–1887.
- **UBS 1–3:** Woelky, Carl Peter i Hans Mendthal (wyd.). *Das Urkundenbuch des Bisthums Samland*. 3 t. Leipzig, 1891–1904.
- **UCTO:** Stapel, Rombert (wyd. i przeł.). *The Utrecht Chronicle of the Teutonic Order*. London, 2024.
- **Wartberge:** Hermann von Wartberge. *Hermann von Wartberge Chronicon Lyvoniae*. Pod red. Ernst Strehlke, w: SRP 2, s. 21–116. Leipzig, 1863.
- **Wigand:** Wigand von Marburg. *Nowa kronika pruska*. Pod red. Sławomir Zonenberg and Krzysztof Kwiatkowski. Toruń, 2017.
- **ZB:** Ziesemer, Walther (wyd.). *Das Zinsbuch des Hauses Marienburg*. Marienburg, 1910.